

Warszawa, 5.04.2019

dr hab. Teresa Kamińska
Akademia Muzyczna w Krakowie
Wydział Instrumentalny

Recenzja

w postępowaniu habilitacyjnym dr. Zbigniewa Pilcha w dziedzinie sztuk muzycznych dyscyplinie artystycznej: instrumentalistyka

Podstawowe dane o Habilitancie

Pan dr Zbigniew Pilch ukończył studia w Akademii Muzycznej w Krakowie w klasie skrzypiec prof. Zbigniewa Szlezera. Przez cały okres studiów, w ramach fakultetu „skrzypce barokowe”, kształcił się pod kierunkiem dr. hab. Zygmunta Kaczmarskiego. Umiejętności związane z historycznym wykonawstwem rozwijał także podczas licznych kursów interpretacji. W 2013 r. uzyskał stopień doktora sztuki. Jako pracownik naukowo-dydaktyczny związany jest z dwiema uczelniami: prowadzi klasę skrzypiec barokowych i altówki barokowej w Akademii Muzycznej we Wrocławiu (od 2004 r. jako wykładowca, od 2013 r. jako adiunkt), a od 2008 r. klasę skrzypiec barokowych w Akademii Muzycznej w Krakowie (od 2013 r. jako asystent). Prowadzi bogatą działalność artystyczną jako solista, kameralista i muzyk orkiestrowy. W 2006 r. zaczął pełnić funkcję koncertmistrza Wrocławskiej Orkiestry Barokowej. Z zespołem tym związany jest do chwili obecnej.

Ocena dorobku po uzyskaniu stopnia doktora

Pan dr Zbigniew Pilch koncentruje się na wykonywaniu muzyki minionych epok na instrumentach historycznych. Gra na różnych rodzajach skrzypiec, altówce i violi d'amore. W jego repertuarze znajduje się muzyka od XVI w. do współczesności. W przedstawionym Autoreferacie w klarowny sposób przedstawił on swe poglądy estetyczne oraz uporządkował obszary swej działalności artystycznej, pedagogicznej i popularyzatorskiej. Podkreślił także znaczenie szeroko pojętej świadomości niezbędnej wykonawcom specjalizującym się w grze na dawnych instrumentach. Osiągnięcia artystyczne Habilitanta są odzwierciedleniem jego zainteresowań i szczególnego zamiłowania do brzmienia instrumentów historycznych. Udokumentowany dorobek Habilitanta obejmuje liczne koncerty w charakterze skrzypka solisty (kilkanaście), kameralisty (50) i koncertmistrza (ponad 100). Występuje on także w roli kierownika artystycznego i dyrygenta, prowadząc zespoły i orkiestry od instrumentu (ponad 60 koncertów). Koncertował w ramach wielu festiwali o znaczeniu międzynarodowym (m. in. Wratislavia Cantans, Chopin i jego Europa, Festiwal Mozartowski

w Warszawie), oraz w renomowanych salach koncertowych (np. Narodowe Forum Muzyki, Filharmonia Wrocławska, Studio Koncertowe PR im. W. Lutosławskiego). Znaczną część koncertów wykonał jako członek Wrocławskiej Orkiestry Barokowej – z zespołem tym współpracuje od momentu jego założenia.

Na szczególną uwagę zasługuje fakt różnorodności repertuarowej w dorobku Habilitanta. Na instrumencie opatrzonym strunami jelitowymi (warto zauważyć, że w niektórych ośrodkach były one w powszechnym użyciu aż do poł. XX w.) wykonywał przykładowo koncerty skrzypcowe Vivaldiego, Janiewicza i Lipińskiego, sonaty Bibera, Corellego i Leclaira, kwartety Janitscha, kwintet Mozarta, sekstet Schoenberga.

W jego dorobku znajdują się także rejestracje płytowe dzieł wokalnoinstrumentalnych polskich kompozytorów XVII-XIX wieku: Gorczyckiego, Mielczewskiego, Pękiela, Moniuszki. Jest on także autorem transkrypcji kompozycji lutniowych, gambowych i wokalnych na skrzypce solo (Bach, Haendel, Telemann).

Popularyzująca idee historycznego wykonawstwa działalność Habilitanta obejmuje również prowadzenie kursów interpretacji, wykłady oraz redakcję wydawniczą utworów polskich kompozytorów (K. Lipińskiego, B. Bohdanowicza, J. Kleczyńskiego i in.).

Dorobek artystyczny, dydaktyczny i popularyzatorski dr. Zbigniewa Pilcha uważam za znaczący.

Ocena dzieła artystycznego

Dziełem artystycznym dr. Zbigniewa Pilcha, wskazanym we wniosku habilitacyjnym jako szczególne osiągnięcie jest **solowa płyta CD *Enlightened Virtuoso/Oświecony wirtuoz***, wydana przez Narodowe Forum Muzyki im. W. Lutosławskiego oraz firmę fonograficzną CD Accord. Nagranie zrealizowane zostało w Sali Czerwonej NFM im. Witolda Lutosławskiego w dniach 21-22 września 2015 roku.

Zarejestrowane zostały następujące utwory na skrzypce solo:

Johan Helmig Roman - *Assagio* c-moll

Federigo Fiorillo - Kaprys Es-dur op. 32

Iwan Chandoszkin - I Sonata g-moll

Niccolo Paganini - Kaprys Es-dur nr 23 z 24 *Capricci per Violino solo* op. 1

Friedrich Wilhelm Rust - Partita d-moll

George Frideric Handel - aria *Lascia ch'io pianga* z opery *Rinaldo* (opracowanie Zbigniew Pilch)

W dołączonej do płyty CD książeczce zawarto informację, że „nagranie zostało dokonane na instrumencie historycznym, opatrzonym jelitowymi strunami”, z użyciem smyczka, będącego „wierną kopią smyczka z przełomu XVIII i XIX wieku”.

Repertuar ten to wg Habilitanta przekrój „stylistycznych tendencji w Europie epoki oświecenia” - kompozycje pochodzą z 2 poł. XVIII w. i przełomu w. XVIII/XIX. Kompozytorzy to

„wielcy skrzypkowie tworzący w całej Europie” (Niemcy, Włochy, Szwecja, Rosja), a wskazane dzieło artystyczne stanowi próbę ukazania skrzypka-wirtuoza jako swego rodzaju symbolu artysty wykonawcy, który w 2 poł. XVIII w. „zaczyna zrywać ze stereotypem służebnej roli muzyka”, stając się artystą niezależnym.

Pomysł nagrania tak wymagającego pod względem zarówno technicznym, jak i stylistycznym, repertuaru jest pomysłem odważnym, zwłaszcza że Habilitant wykorzystuje instrument historyczny. Wybór wirtuozowskich kompozycji solowych jest rezultatem szczególnego zainteresowania Habilitanta odkrywaniem nieznanych lub zapomnianych pokładów literatury skrzypcowej, niejako kontynuacją dzieła artystycznego stanowiącego podstawę przewodu doktorskiego Habilitanta (były to XVII-wieczne kompozycje na skrzypce solo). Muzycy związani z nurtem wykonawstwa historycznie świadomego coraz częściej sięgają po kompozycje późniejsze niż barokowe i wczesno-klasyczne, nadal jednak nagrania (zwłaszcza solowe) tak wymagającego pod względem warsztatowym repertuaru z jakim mamy do czynienia w wypadku płyty „Oświecony wirtuoz” należy postrzegać jako wyjątkowe i nowatorskie. Koncepcja i realizacja płyty zasługuje więc na uznanie.

W prezentowanym repertuarze skrzypce jawią się jako instrument samowystarczalny. Szeroko rozumiany idiom skrzypcowy jest maksymalnie uwypuklony. Śpiewność i taneczność sąsiadują ze zdecydowaniem, majestatem i epatowaniem technicznymi „sztuczkami” wiolinistycznymi. Dla miłośnika tego instrumentu interpretacja tak dobranej repertuaru to nie tylko wyzwanie, musi to być także niezwykła satysfakcja. W interpretacjach Habilitanta zwraca uwagę sposób narracji, uwypuklającej warstwę retoryczną kompozycji, a także stosowanie *rubato* oraz oddechu – inspirowanego sztuką wokalną. Te cechy sztuki wykonawczej uatrakcyjniają odbiór i przyciągają uwagę. Dramatyczną i namiętną grę słysząc np. w *Grave* z *Assagio* Romana. Uwagę zwraca z jednej strony pełne, „postawione” brzmienie instrumentu, zwłaszcza w niższych rejestrach, z drugiej zaś strony różnicowanie barwowe i dynamiczne (np. lekko, precyzyjnie grane *arpeggia* w tymże *Grave*). Pan dr Pilch jest skrzypkiem o wysokich umiejętnościach warsztatowych, sprawnym technicznie, bez problemów wykonującym skomplikowane przebiegi (pasaże, figuracje, gra dwugłosowa i akordowa, użycie wysokich pozycji). Te atuty są słyszalne przykładowo w *Kaprysie* Fiorilla, gdzie skrzypek ma za zadanie prowadzenie melodii i zarazem akompaniowanie jej, a także w *Maestoso* z sonaty Chandoszkina. Habilitant, zgodnie z sugestią F. Geminianiego z jego „Sztuki gry na skrzypkach”, aby stosować wibrację tak często, jak to możliwe, nie unika jej, wręcz przeciwnie – stosuje ją często i z przekonaniem. Wieńcząca płytę transkrypcja arii z opery *Rinaldo* robi duże wrażenie. Ponownie mamy do czynienia z piękną kantyleną i akompaniamentem akordowym. W melodię wplecione zostały zgodne ze stylistyką baroku zdobienia, a także zgrabna kadencja.

Jak wspomniałam wcześniej – Habilitant chętnie stosuje grę *rubato*, praktykę pożądaną w interpretowaniu muzyki XVIII i XIX w., ożywiającej i wzbogacającej warstwę wyrazową wykonań artystycznych. W jego pełnej oddechu interpretacji można jednak znaleźć fragmenty, a raczej motywy, gdzie słyszalne jest zakłócenie pulsu, które sklasyfikować należy jako brak precyzji rytmicznej: - w początkowym fragmencie *Fugi* Rusta temat prezentowany jest w plastyczny, czytelny i precyzyjny sposób, jednakże w kilku miejscach bardziej

skomplikowanych pod wzg. technicznym skrócony został czas trwania czołowej ćwierćnuty z kropką, co jest zjawiskiem niekorzystnie wpływającym na formę (np. w taktach pomiędzy fragmentami szesnastkowych figuracji akordowych); - w takcie siódmym, licząc od końca *Grave* z Partity Rusta, brak jednej miary (oddechu „wypisanego” za pomocą pauzy po dźwięku d”); - w *Grave* z kompozycji Romana, w środkowym fragmencie w metrum $\frac{3}{4}$ w t. 12 i 14 nie słycać rytmu punktowanego na trzecią miarę.

Opis osiągnięcia artystycznego, ujęty w książeczce dołączonej do płyty CD, nie znalazł się niestety w Autoreferacie – tu znajdujemy wyłącznie objaśnienie intencji Habilitanta, która zaowocowała powstaniem tego nagrania. Umieszczenie w Autoreferacie informacji zawartych w wydawnictwie płytowym oraz bardziej szczegółowe potraktowanie kwestii związanych z indywidualnymi decyzjami wykonawczymi i interpretacyjnymi byłoby pożądane.

Powyższe spostrzeżenia nie zmieniają mojej opinii o bardzo dobrym poziomie wykonawczym oraz kompetencji Habilitanta, a także jego świadomości i wiedzy jako artysty-muzyka. Przedstawione osiągnięcie artystyczne stanowi znaczący wkład Habilitanta w rozwój dyscypliny artystycznej instrumentalistyka.

Konkluzja

Stwierdzam, że osiągnięcia artystyczne, dydaktyczne oraz popularyzatorskie pana dr. Zbigniewa Pilcha spełniają wymagania art. 16 Ustawy z dnia 14.03.2003 roku (z późniejszymi zmianami) i rekomenduję nadanie mu stopnia doktora habilitowanego sztuki.

